neyrotyzm)" showed high emotional stability by 50% of students emotional stability 37.5 % of students and only 12.5 % tested - emotional instability. Following the procedure " Research type of temperament " - more than 60 % of students with choleric temperament , 12.5 % of students have melanholichnyy temperament and 25% are uncertain temperament or - axis - the results are at the verge of collision of all types of temperament - the perfect combination. As a result of technique " Investigation of the properties of temperament " 70% of teens observed medium and high rates of block erhichnist , flexibility and pace, and low performance on the block - emotional sensitivity , 20 % turnout on the block are average , and 10 % of students block emotional sensitivity than on indicators than erhichnist power , flexibility and pace. These results suggest peculiarities of temperament adolescents with mild mental retardation - as most of the students have a choleric temperament , a minority - melanholichnyy and sanguine and phlegmatic not been identified. Also, there are certain features displays of temperament mentally retarded adolescents. Emotional sensitivity is much reduced in these children. Level neyrotyzmu most have high severity - that is close to normal.

Keywords: temperament, adolescence, mild mental retardation, psychological characteristics, psychodiagnostic examination.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2014 р.
Статтю прийнято до друку 11.03.2014 р.
Рецензент: д.п.н., проф.Шеремет М.К.

УДК: 376-053.36:331.54-053.66

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ЛЕГКОЮ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Огроднійчук З.В.
кандидат психологічних наук, професор
Рудюк М.О.

Людині з проблемами в інтелектуальному і фізичному розвитку потрібна особлива допомога у розвитку їх здібностей, професійному самовизначенні. Тому одним з пріоритетних напрямків спеціального навчання дітей з відхиленнями у розвитку поряд з загальною освітою є забезпечення для них реальної можливості отримання трудової підготовки.

Професійна спрямованість при цьому розглядалась авторами як найважливіший показник і структурний компонент професійного самовизначення. Чим раніше виявлена схильність людини до певної професійної діяльності, тим легше їй зорієнтуватися у виборі професії. Ознакою схильності до певної професійної діяльності є інтереси, в яких проявляється пізнавальні потреби і спрямованість особистості на певну діяльність. Виявлення інтересів людини сприяє професійному визначенню.

Рання юність вважається періодом фактичного переходу від дитинства до дорослості, який обумовлюється не лише фізіологічним та біологічним, а й соціальним фактором. Період юності – це період самовизначення. Саме самовизначення (соціальне, особисте, професійне, духовне) є основним завданням та центральним новоутворенням цього віку. Враховуючи особливості особистісної сфери розумово відсталих школярів, можна стверджувати, що у цьому плані вони стикаються з рядом проблем на шляху професійного самовизначення [2].

Знання розумово відсталих школярів про професії обмежені. Учні не мають достатньо чітких, конкретних уявлень про ті галузі народного господарства, в яких вони могли б трудитися. Їм не відомі власні можливості і дані про професійну придатність до того чи іншого виду праці. Вони претендують навіть на професії, пов'язані з інтелектуальною працею, що говорить про високий рівень домагань і про завищену самооцінку. Внаслідок цього професійні наміри розходяться з можливостями оволодіння професією.

Труднощі вибору професії у ранньому юнацькому віці, як в нормі, так і у школярів з відхиленнями у розумовому розвитку, обумовлені ще тим фактом, що навіть сформований професійний план виявляється відірваним від реальної життєвої практики. Виникає проблема наявності власного досвіду у вибраній сфері праці. Ця проблема особливо гостро постає у розумово відсталих школярів, недостатня інформованість про власні можливості та вимоги того чи іншого виду діяльності може призводити до викривленого формування професійної спрямованості та неадекватного професійного вибору.

Дослідження К.М. Турчинської розкривають особливості прояву професійних інтересів у розумово відсталих школярів у різні періоди їх навчання. В учнів 5-го класу спостерігається широкий діапазон професійних інтересів - від інженера і космонавта до вантажника і двірника. Це пояснюється низькою критичністю, недостатніми знаннями, малим життєвим досвідом і невідповідністю між їх інтересами і усвідомлюваними можливостями. Стійкість інтересів невелика. Інтереси поверхневі. Перш за все, звертає на себе увагу

зацікавленість професією - або цікавить широке коло професій, або жодна. У ряді випадків виникнення неусвідомленого негативного ставлення до професійного трудового навчання пов'язано як з особливостями психофізичного розвитку, так і з зовнішніми чинниками (обстановка в навчальних майстернях, непривабливість роботи) [3].

У розумово відсталих школярів професійні інтереси незрілі, малостійкі, недостатньо усвідомлені. Таким чином, видно, що у розумово відсталих учнів недостатньо сформована професійна спрямованість, на вибір майбутньої професії нерідко впливають випадкові чинники.

Труднощі пристосування випускників спеціальних шкіл до життя полягають в невідповідності їх професійних, фізичних, інтелектуальних можливостей тій оцінці, яку вони собі дають, їх домаганням. У подібному випадку можна говорити про неадекватність цих особистісних якостей дійсному стану речей.

Підготовка дітей з особливостями психофізичного розвитку до майбутньої трудової діяльності - одна із пріоритетних функцій навчально-виховного процесу допоміжної школи. Щоб учні успішно оволодівали трудовими вміннями і навичками, потрібно не лише вчити їх виконувати трудові операції, а й виховувати в них професійний інтерес до праці, готовність займатися нею, орієнтуватися на перспективні мотиви діяльності. Успішність майбутньої трудової діяльності розумово відсталих дітей значною мірою визначається правильною організацією профорієнтаційної роботи, яка розглядається як комплекс психолого-педагогічних і методичних заходів спрямованих на оптимізацію працевлаштування випускників згідно їхніх можливостей, інтересів, здібностей та з урахуванням потреб ринку праці [1].

Професійно-трудове навчання в спеціальній школі для розумово відсталих дітей спрямоване на забезпечення підготовки учнів до самостійного виконання різних видів робіт, в умовах державних і приватних підприємствах та у власному побуті.

Дослідження проводилось на базі школи-інтернату №26 для дітей з порушенням розумового і фізичного розвитку. Для дослідження було взято 10 учнів 8-9 класів з легкою розумовою відсталістю. Для вивчення професійної спрямованості старшокласників були використані наступні методики: методика визначення професійно орієнтованого типу особистості та відповідних йому професій Дж. Холланда; методика виявлення професійних нахилів Йоваши.

В результаті нашого дослідження були отримані такі данні: 20.5% учнів орієнтовані на професії, пов'язані з роботою з людьми; 20.5% учнів схильні до розумових видів роботи; 17% проявили схильність до роботи з людьми на виробництві; 13.5% зацікавлені в роботі, пов'язаній з естетикою та мистецтвом; 20.5% схильні до рухових видів діяльності; 8% схильні до планово-економічних робіт, які передбачають створення матеріальних благ.

Автори роблять висновок, що учні дещо завищують свої можливості орієнтуючись на розумові види діяльності, проте позитивною є тенденція виявлення схильностей до діяльності, пов'язаної з допомогою іншим людям та рухових видів діяльності.

За методикою Дж. Холланда було виявлено, що 18.7% опитуваних характеризуються реалістичним професійно орієнтованим типом особистості; 15.6% - інтелектуальний тип; 15.6% - соціальний тип; 15.1% - конвенціональний тип; 11.6% - діловий тип; 23.4% - артистичний або художній. Згідно до отриманих результатів можна зазначити, що учні проявляють схильність до професій реалістичного типу (інженер, лісник, агроном, садівник, шофер), які старшокласники в змозі опанувати, враховуючи їх психофізичні особливості. Найбільшу схильність учні проявили до професій артистичного типу – фотограф, художник, музикант, тощо. Це може свідчити про активну позакласну діяльність учнів, а також про деяку нереалістичність життєвих планів розумово відсталих старшокласників.

У зв'язку з цим у подальшому дослідженні питання професійної спрямованості ми маємо намір розробити рекомендації щодо профорієнтації та об'єктивізації інтересів та схильностей розумово відсталих учнів старших класів.

Література

1.Бондар В. І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці: навч. посіб. / В. І. Бондар. – К. : Наш час, 2005. – 176 с. **2.Дульнев Г. М.** Основы трудового обучения во вспомогательной школе / Г. М. Дульнев. – М. : Педагогика, 1969. – 216 с. **3.Турчинская К. М.** Профессиональная ориентация во вспомогательной школе. - Киев, 1976. – 206 с.

References

1.Bondar V. I. Problemy korekzijnogo navchanja u spezialnij pedagogizi: navch. posib. / V. I. Bondar. – K. : Nach chas, 2005. – 176 c. **2.Dulnev G. M.** Osnovy trudovogo obuchenija vo vspomogatelnoj schkole / G. M. Dulnev. – M. : Pedagogika, 1969. – 216 c. **3.Turchinskaja K. M.** Profesionalnaja orientazija vo vspomogatelnoj schkole. - Kiev, 1976. – 206 c.

Огороднійчук З.В., Рудюк М.О. Особливості професійної спрямованості старшокласників з легкою розумовою відсталістю

В статті розкриваються особливості прояву професійних інтересів старшокласників з легкою розумовою відсталістю, особливості їх професійної спрямованості. Професійна розглядається авторами як найважливіший показник і

структурний компонент професійного самовизначення. Дослідження проводилось на базі школи-інтернату №26 для дітей з порушенням розумового і фізичного розвитку. Для вивчення професійної спрямованості старшокласників були використані наступні методики: методика визначення професійно орієнтованого типу особистості та відповідних йому професій Дж. Холланда; методика виявлення професійних нахилів Йоваши. В результаті нашого дослідження були отримані такі данні: 20.5% учнів орієнтовані на професії, пов'язані з роботою з людьми; 20.5% учнів схильні до розумових видів роботи; 17% проявили схильність до роботи з людьми на виробництві; 13.5% зацікавлені в роботі, пов'язаній з естетикою та мистецтвом; 20.5% схильні до рухових видів діяльності; 8% схильні до планово-економічних робіт, які передбачають створення матеріальних благ.

Автори роблять висновок, що учні дещо завищують свої можливості орієнтуючись на розумові види діяльності, проте позитивною є тенденція виявлення схильностей до діяльності, пов'язаної з допомогою іншим людям та рухових видів діяльності.

За методикою Дж. Холланда було виявлено, що 18.7% опитуваних характеризуються реалістичним професійно орієнтованим типом особистості; 15.6% - інтелектуальний тип; 15.6% - соціальний тип; 15.1% - конвенціональний тип; 11.6% - діловий тип; 23.4% - артистичний або художній. Згідно до отриманих результатів можна зазначити, що учні проявляють схильність до професій реалістичного типу (інженер, лісник, агроном, садівник, шофер), які старшокласники в змозі опанувати, враховуючи їх психофізичні особливості. Найбільшу схильність учні проявили до професій артистичного типу – фотограф, художник, музикант, тощо. Це може свідчити про активну позакласну діяльність учнів, а також про деяку нереалістичність життєвих планів розумово відсталих старшокласників.

Ключові слова: професійна спрямованість, розумова відсталість, рання юність, професійно-трудове навчання.

Огороднийчук З.В., Рудюк М.О. Особенности профессиональной направленности старшеклассников с легкой умственной отсталостью

В статье раскрываются особенности проявления профессиональных интересов старшеклассников с легкой умственной отсталостью, особенности их профессиональной направленности. Профессиональная направленность при этом рассматривалась авторами как важнейший показатель и структурный компонент профессионального самоопределения. Исследование проводилось на базе школы - интерната № 26 для детей с нарушением умственного и физического развития. Для изучения профессиональной направленности старшеклассников были использованы следующие методики: методика определения профессионально ориентированного типа личности и соответствующих ему профессий Дж. Холланда, методика выявления профессиональных склонностей Йовашы. В результате нашего исследования булы получены следующие данные: 20.5% учащихся ориентированы на профессии, связанные с работой с людьми; 20.5% учащихся склонны к умственным видов деятельности, 17% проявили склонность к работе с людьми на производстве; 13.5% заинтересованы в работе, связанной с эстетикой и искусством; 20.5% подвержены двигательных видов деятельности, 8% подвержены планово - экономических работ, которые предусматривают создание материальных благ. Авторы делают вывод, что учащиеся несколько завышают свои возможности ориентируясь на умственные виды деятельности, однако положительной является тенденция выявление склонностей к деятельности, связанной с помощью другим людям и двигательных видов деятельности. По методике Дж. Холланда было обнаружено, что 18.7% опрошенных характеризуются реалистичным профессионально ориентированным типом личности; 15.6% - интеллектуальный тип; 15.6% - социальный тип; 15.1% - конвенциональный тип; 11.6% - деловой тип; 23.4% - артистический или художественный. Согласно полученным результатам можно отметить, что учащиеся проявляют склонность к профессиям реалистического типа (инженер, лесник, агроном, садовник, шофер), которыми старшеклассники в состоянии овладеть, учитывая их психофизические особенности. Наибольшую склонность ученики проявили к профессиям артистического типа - фотограф, художник, музыкант и т.д.. Это может свидетельствовать об активной внеклассной деятельности учащихся, а также о некоторой нерелистичнисти жизненных планов умственно отсталых старшеклассников.

Ключевые слова: профессиональная направленность, умственная отсталость, ранняя юность, профессионально-трудовое обучение.

Ogorodniychuk Z.V., Rudiuk M.O. Features of professional orientation of high school students with mild mental retardation

The article reveals the features of the professional interests of high school students with mild mental retardation, peculiarities of their professional orientation. The article reveals the features of the professional interests of high school students with mild mental retardation, peculiarities of their professional orientation.

Professional orientation considered by the authors as a key indicator and structural components of professional self . The research was conducted at the boarding school № 26 for children with difficulties in mental and physical development. To study the professional orientation of high school students were used the following methods: a method of determining a professionally oriented personality type and related occupations him John Holland , methods of detection Yovashy professional aptitudes. As a result of our study were obtained the following data : 20.5 % of students focused on occupations related to working with people, 20.5 % of students are prone to mental types of work, 17 % showed a tendency to work with people at work; 13.5% interest in the work, associated with aesthetics and art; 20.5% exposed to motor activities, 8 % subject to economical activities that involve the creation of wealth.

The authors conclude that students overstate their capabilities focusing on mental activities, but the positive trend is the detection dispositions related activities with helping other people and motor activities.

Following the procedure of J. Holland was found that 18.7 % of respondents characterized by realistic professionally

oriented personality type, 15.6 % - an intellectual type, 15.6 % - a social type, 15.1 % - conventional type, 11.6 % - a business type, 23.4 % - artistic or art. According to the obtained results it can be stated that students are showing a tendency to the realistic type occupations (engineer, forester, agronomist, gardener, chauffeur), high school students are able to learn, considering their psychophysical characteristics. Students showed the greatest propensity to professional artistic type - photographer, artist, musician, and so on. This may indicate an active extracurricular activities of students, as well as some life plans are not realistic for mentally retarded high school students.

Key words: professional orientation, mental retardation, early youth, labour training.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2014 р.
Статтю прийнято до друку 11.03.2014 р.
Рецензент: д.п.н., проф.Шеремет М.К.

УДК: 159.922.76-056.313

ПРОЯВИ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ

Огороднійчук З.В.
кандидат психологічних наук, професор
Сторожук Д.С.

В сучасній психологічній літературі стан хвилювання, тривожності, зближений з емоцією страху.

Страх – умовно-рефлекторне, емоційно-загострене відображення людиною конкретної загрози для життя та власного благополуччя.

Термін «тривога» використовується для опису неприємного емоційного стану, який характеризується суб'єктивними відчуттями напруги, очікуванням неблагоприємного розвитку подій.

Тривожність розглядається як риса, властивість особистості і характеризується відносно стійкою схильністю людини сприймати загрозу своєму "Я " у різних ситуаціях і реагувати на них посиленням стану тривоги.

Вчені розглядають тривожність з двох позицій. Ефект тривожності може бути як мобілізуючий, так і дезорганізуючий.

З однієї сторони, це суб'єктивне неблагополуччя особистості, що проявляється у невротичних станах, соматичних захворіннях, яке негативно впливає на ставлення до себе і на взаємовідношення з оточуючими. З іншої сторони, тривожність має позитивну функцію, яку можна визначити як «стан тривожності», який виникає у кожної людини в певних ситуаціях. Активна пізнавальна діяльність не може не супроводжуватись тривогою.

Виділяють ряд факторів які можуть слугувати передумовами розвитку тривожності в період початку навчання. До них належать: зростання зайнятості батьків, особливо матерів; збіднення контактів у поєднанні з підвищеною вимогливістю до виконання дисципліни з боку дитини; зростання кількості розлучень та сімейних конфліктів також ускладнює умови розвитку дитини; зниження рівня фізіологічних передумов нормального психічного розвитку дитини; можливий неблагоприємний вплив школи на становлення особистості дитини.

Психологи стверджують що прояви тривожності у дітей виявляються на фізіологічному та психологічному рівнях.

Фізіологічні прояви тривожності включають:

1) психофізіологічні стани – посилене серцебиття, прискорене ускладнене дихання,збільшення хвилинного об'єму циркулюючої крові, відчуття напруження у м'язах, спазми у горлі, запаморочення, почервоніння, тремор, вологість кінцівок.

2) Психосоматичні порушення – болі у шлунку, нудота та блювота, головні болі, серцево – судинні захворювання.

3) Невротичні комплекси – плаксивість, гіперактивність, поганий апетит, порушення сну.

Спектр фізіологічного прояву тривожності надзвичайно широкий. Складність полягає у тому, що її часто не діагностують, коли помічають психосоматичні прояви. Як наслідок, психосоматичні порушення та невротичні комплекси переростають у складні хронічні захворювання, оскільки справжнє джерело проблем лишається поза увагою.

Описуючи психологічний рівень проявів тривожності психологи виділяють її емоційний, поведінковий та когнітивний компоненти.

Емоційний компонент охоплює комбінацію тривожних переживань : напруження, хвилювання, занепокоєння, тривога, страх, розгубленість, безпорадність, роздратованість.

Поведінковий компонент пов'язаний з 2 типами реакцій: